

Bir Mübadele Öyküsü kitabının tanıtım toplantısı

Kitabın Yazarı: Abdurrahim Dede

Hikayenin kahramanı: Dr. Alaattin Büyükkaya

Program Akışı:

- Kahvaltı ve Rumeli Türküleri dinletisi
- Başkanın açılış konuşması
- Başkan tarafından kitabın yazarının ve hikayenin kahramanının takdimi
- Kitabın yazarı Abdurrahim Dede'nin hitabı
- Hikayenin kahramanı Dr. Alaattin Büyükkaya'nın kitabı sunumu
- Başkanın kapanış konuşması ve plaket takdimi
- Kitap imza programı

Köklerini Bulan İnsan

Bir Mübadele Öyküsü

*Üç nesil sonra tamamlanan bir
hikâye*

ABDURRAHİM DEDE

HİKAYENİN KAHRAMANI DR. ALAATTİN BÜYÜKKAYA ÖZGEÇMİŞİ

BÜYÜKKAYA AİLESİ

HİKAYENİN KAHRAMANI

Köken ve Aile Geçmişi

Ailesi 1472 yılında Konya Karaman'dan Selanik Kayalar'a iskân edilen Türklerden olup, Kayı Boyu'na mensuptur. Annesi ve babası 1912 yılı Selanik Kayalar doğumludur.

HİKAYENİN KAHRAMANI

DR. ALAATTİN BÜYÜKKAYA ÖZGEÇMİŞİ

Eğitim ve Akademik Kariyer

1950 yılında Tokat'ta doğdu. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nden (1973) mezuniyetinin ardından ekonomi ve sigorta alanlarında üç master yaparak 1975'te "İktisat Doktoru" ünvanını aldı. İngiltere ve Fransa'da sigortacılık uzmanlık eğitimleri gördü.

İş Deneyimi ve Özel Sektör

İmtaş Sigorta Teknik Genel Müdür Yardımcılığı (5 yıl) ve Ak Sigorta Genel Müdürlüğü (8 yıl) görevlerinde bulundu. Merkez Sigorta'yı kurarak sektörün ilk 10'una taşıdı. Halen Büyükkaya Uluslararası Sigorta ve Reasürans Brokerliği Yönetim Kurulu Başkanı'dır.

HİKAYENİN KAHRAMANI DR. ALAATTİN BÜYÜKKAYA ÖZGEÇMİŞİ

Çalışmalar, Kitaplar ve STK Üyelikleri

İstanbul Üniversitesi Altın Rozet sahibi olan Büyükkaya'nın ekonomi ve sigortacılık üzerine 14 araştırması ve 200'den fazla makalesi bulunmaktadır. 2014 yılında "Yalnız Yürümeyeceksin" isimli otobiyografik kitabı yayınlanmıştır. RUIYAD, İş Dünyası Vakfı, Milli Kültür Vakfı, İlim Yayma Vakfı ve Birlik Vakfı gibi STK'larda aktif üyelik ve yönetim görevleri üstlenmiştir.

HİKAYENİN KAHRAMANI

DR. ALAATTİN BÜYÜKKAYA ÖZGEÇMİŞİ

Siyasi Kariyer ve Kamu Görevleri

AK Parti Kurucu İstanbul İl Başkanı ve 22-23. Dönem İstanbul Milletvekili olarak 9 yıl TBMM'de görev yapmıştır.

Milletvekili olarak üstlendiği görevler:

- TBMM Plan ve Bütçe Komisyonu Üyeliği: 9 yıl
- AGİTPA Türk Grubu Başkanlığı: Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Teşkilatı Parlamenterler Asamblesi üyeliği ve başkanlığı (9 yıl)
- AK Parti Genel Başkan Yardımcılığı: Ekonomik İşler Başkan Yardımcılığı (4 yıl)
- Bakan Yardımcılığı: 5 yıl süre ile Avrupa Birliği Bakanlığı Bakan Yardımcısı

HİKAYENİN KAHRAMANI DR. ALAATTİN BÜYÜKKAYA ÖZGEÇMİŞİ

Kişisel Bilgiler

Evli, iki çocuk ve dört torun sahibidir. İngilizce, Fransızca ve Almanca bilmektedir.

Değerli Konuklar, Kıymetli Dostlar

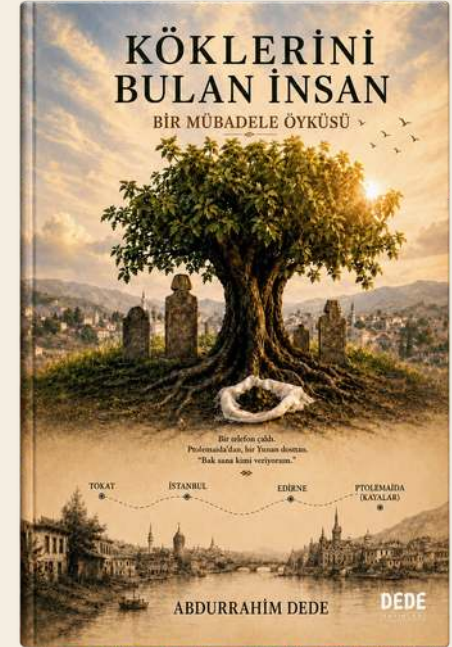
Bugün sizlere yalnızca bir kitabı tanıtmak için toplanmadık.
Bir ailenin yüz yılı aşan yolculuğuna tanıklık etmek, göçün
insan hayatında açtığı yaraları hatırlamak ve bazen bir avuç
toprağın nasıl koca bir geçmişi taşıyabildiğini birlikte
görmek için buradayız.
Nazik katılımınız için hepinize ayrı ayrı teşekkür ederim.

Köklerini Bulan İnsan

Elimizdeki kitabın adı Köklerini Bulan İnsan.

Alt başlığı ise hikâyenin özünü daha ilk anda bize söylüyor: Bir Mübadele Öyküsü.

Değerli dostum Abdurrahim Dede'nin kaleme aldığı bu eser, benim ailemin yaşadıklarından ve aile hafızamızda kuşaktan kuşağa aktarılan gerçek bir hayat hikâyesinden yola çıkıyor.

Köklerini Bulan İnsan

Kitapta bazı sahneler ve konuşmalar anlatımı güçlendirmek için edebi bir biçimde kurulmuş olsa da hikâyenin insanları, mekanları ve temel olayları gerçektir.

Bir yolculuğun haritası

Bu gün anlatacağımız hikâye Kayalar'da başlıyor; Selanik limanından, Karadeniz'den, Samsun'dan ve Tokat'tan geçiyor; İstanbul'a, iş hayatına ve siyasete uzanıyor. Ardından yıllar sonra yeniden Selanik'e, oradan bugünkü adıyla Ptolemaida'ya, eski adıyla Kayalar'a dönüyor. Ve nihayet Tokat'ta, bir mezarın başında tamamlanıyor.

BÜYÜKKAYA AİLESİNİN MÜBADELE GÜZERGAHI

14 Mart 1924 sabahı Selahattin Bey ve ailesi Selanik limanına gitmek üzere Kayalar'daki yurtlarından ayrıldılar.

İnönü isimli gemi aralarında Selahattin Bey ve ailesinin de bulunduğu 2.954 mübadil yolcu ile Selanikten Samsun'a gitmek üzere 25 Mart 1924 sabahı hareket etti.

3 Nisan 1924 günü Samsun'da karaya çıkarak kadim yurtlarına ayak bastılar.

Bir yolculuğun haritası

Bu nedenle anlatacaklarımız yalnızca bir göç hikâyesi değildir. Bu, insanın nereden geldiğini unutmadan yeni bir yerde nasıl kök salabildiğinin; başarıya, hizmete ve dostluğa uzanan bir hayat kurarken geçmişle nasıl yeniden buluşabildiğinin hikâyesidir.

Yolun tanıkları

Selanik
1924 Selanik

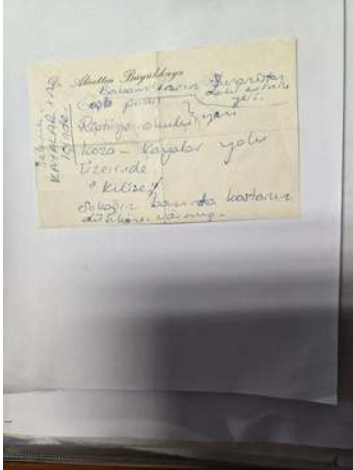
Samsun
1924 Samsun

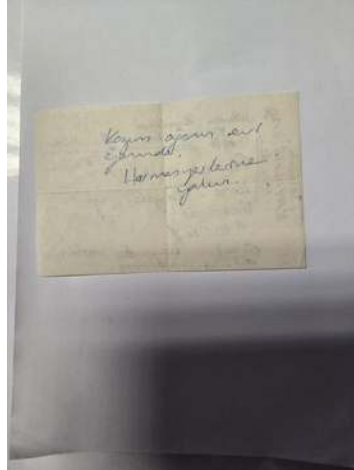
Tokat
1924 Tokat

HAFIZA

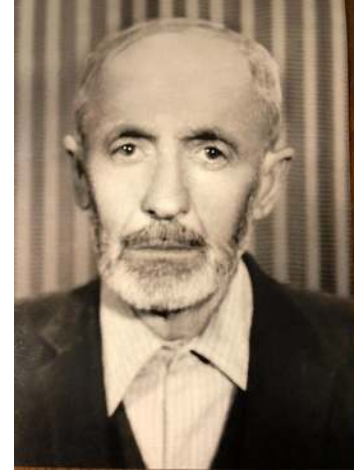
Bu arayışı başlatan babam ve dayımın bana geçmişimizi daima anlatması ve benim tuttuğum anlık notlardı.

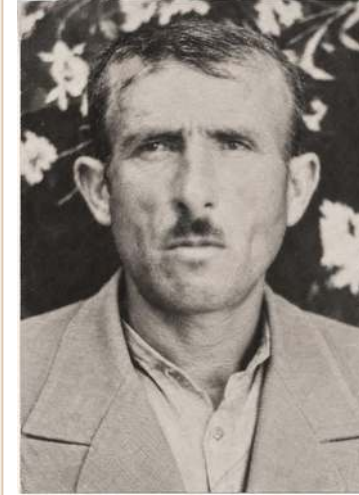
Not

Not

Dayısı

Mustafa Bey

Değerli dostlarım, kıymetli arkadaşlarım.

Mübadele, sözlük anlamıyla değiş tokuş demektir. Ancak Türkiye ile Yunanistan arasında yaşanan nüfus mübadelesinden söz ettiğimizde, bu kelime çok daha ağır bir anlam taşır. Çünkü değiş tokuş edilen şey eşya, para ya da toprak değildi. İnsanlardı. Ailelerdi. Evler, mahalleler, komşuluklar ve yüzyıllar içinde oluşmuş hayat düzenleriydi.

MÜBADELE

Bir milyon yedi yüz bine yakın insan ayrı korku, ayrı umut ve ayrı vedalaşma yaşadı.

1,2 milyon

Anadolu'dan Yunanistan'a giden
Ortodoks Rum

500 bine yakın

Yunanistan'dan Türkiye'ye gelen
Müslüman

KÖKLERİNİ BULAN İNSAN 05

Mübadil dediğimiz insan,

Mübadil sadece bir yerden başka bir yere taşınan insan değildir.

Mübadil, çoğu zaman doğduğu evi son kez gören; kapısını bir daha açamayacağını bilmeden anahtarını cebine koyan; tarlasını, bağını, dükkanını, okulunu ve aile mezarlarını geride bırakan ve sadece hatıralarını taşıyan insandır.

Mübadil dediğimiz insan,

Gideceği ülkenin vatandaşı sayılacak, fakat varacağı şehri belki de daha önce hiç görmemiş olacaktır.

Kendi diniyle aynı dini paylaşan insanların arasına gidecek, ama onların diline, şivesine, yemeğine ve gündelik hayatına yabancı kalabilecektir.

Çünkü insan bazen evinden ayrılır ama evi ondan ayrılmaz.

Mübadililerin yurtlarından Selanik limanına gelişleri

1924'de Selanik limanı

Selanik limanındaki bekleyiş ve kargaşa.

Mübadillerin Selanik limanında gemiye binme telaşı

Mübadîilerin gemideki durumu

İki kıyıya birden bakmak

Saygı değer dostlarım, değerli kardeşlerim.

Mübadeleyi anlatırken kolayca tek taraflı bir acı hikâyesine dönüştürebiliriz.

Oysa gerçeğin bütünü, iki kıyıya birden bakmayı gerektirir.

Kayalar'dan ayrılan Selahattin Bey ve ailesi için geride bırakılan yer vatandı.

Aynı yıllarda evinden ayrılıp Yunanistan'a gitmek zorunda kalan bir Yunanlı için de Tokat vatandı.

İki kıyıya birden bakmak

Biri Anadolu'ya doğru yola çıkarken diğeri Anadolu'dan ayrılıyordu.

Gemiler farklı yönlerle gidiyordu, dualar farklı dillerde ediliyordu; fakat insanların taşıdığı korku birbirine çok benziyordu.

Aslında, karşımızdakinin acısını fark edebilirsek kendi acımız küçülmez, gerçekte insanlığımız büyür.

“

Elinizdeki kitabın en güçlü taraflarından biri budur.

Siyasi kararlar insanları ayırabilir, fakat toprağın hafızasında onlar yan yana yaşamaya devam ederler.

Geriye bırakılan evde yaşayan değişebilir; fakat duvarlarda kalan hatıra silinmez. Bahçedeki ağaç yeni gelen aileye meyve verirken eskisini de hatırlar gibidir.

Pencereden görünen manzara değişmez, fakat aynı pencereden bakan gözler artık farklıdır.

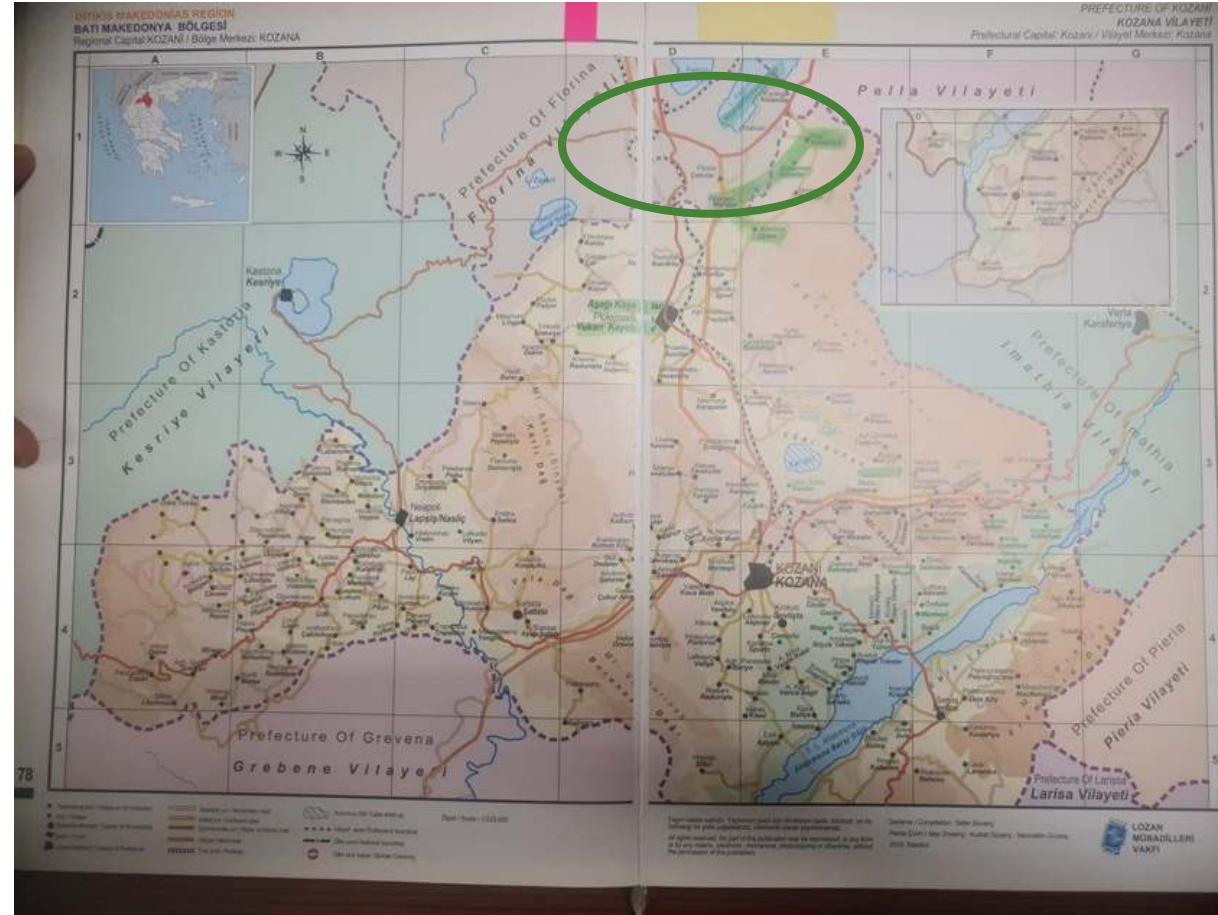
Göçün Başladığı Yer

KAYALAR

Büyükkaya ailesinin yurdu, Osmanlı döneminde Kayalar adıyla bilinen kasabaydı. Burası bugün Yunanistan'ın Batı Makedonya bölgesinde bulunan Ptolemaida'dır.

KÖKLERİNİ BULAN İNSAN 09

KAYALAR

Kayalar veya ilk adıyla Kayılar, Yunanca eski adıyla Kailaria ve günümüzdeki adıyla Ptolemaida 1385 yılında Osmanlı sultanı 1.

Murad döneminde Türk hakimiyetine geçmiştir. Verimli arazisi ve geçiş ve ticaret yolları üzerinde olması sebebiyle her zaman önemli bir yerleşim bölgesi olmuştur..

1914 Kayalar'da Pazar Yeri

AİLE

Kayalar'daki ev:

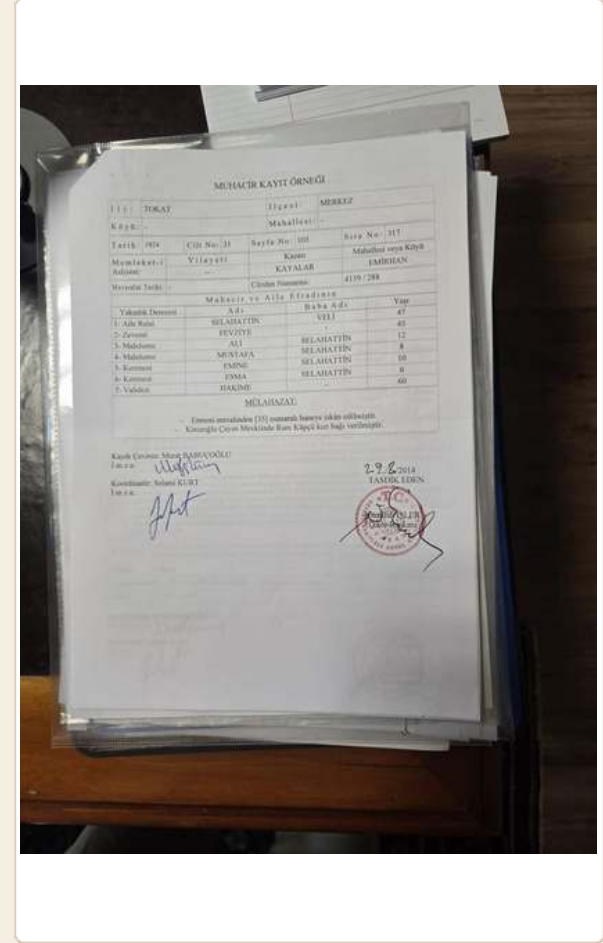
Selahattin Bey ile Fevziye Hanım'ın ailesi de burada yaşıyordu. Çocukları Ali, Emine, Esmâ ve Mustafa'ydı. Mustafa, ileride Alaattin Büyükkaya'nın babası olacaktı.

14 Mart 1924

İnsanlara yolculuğun ayrıntıları söyleniyordu, fakat çok büyük bir geçmişe ve bir ömre nasıl veda edileceğini anlatan hiçbir talimat yoktu.

Aile için 14 Mart 1924 sabahı özel bir yer tutar. O sabah Büyükkaya ailesi Kayalar'daki evinden ayrılır. Selahattin Bey kapıyı kilitlemez. Çünkü kilidin artık koruyabileceği bir hayat kalmamıştır.

Muhaceret evrağının yeni Türkçe resmi sureti.

HATIRA

Ailenin manevi tapusu

Yanlarına yalnızca izin verilenlerden taşıyabildiklerini alırlar ve aile yadigarı el yazması Kur'an-ı Kerim de onlarla birlikte yola çıkar. Bu kitap, onlar için yalnızca bir Kur'an değil, ailenin manevi tapusudur. Kayalar'daki kuşakların duasını ve hatırasını yeni vatana taşıyacaktır.

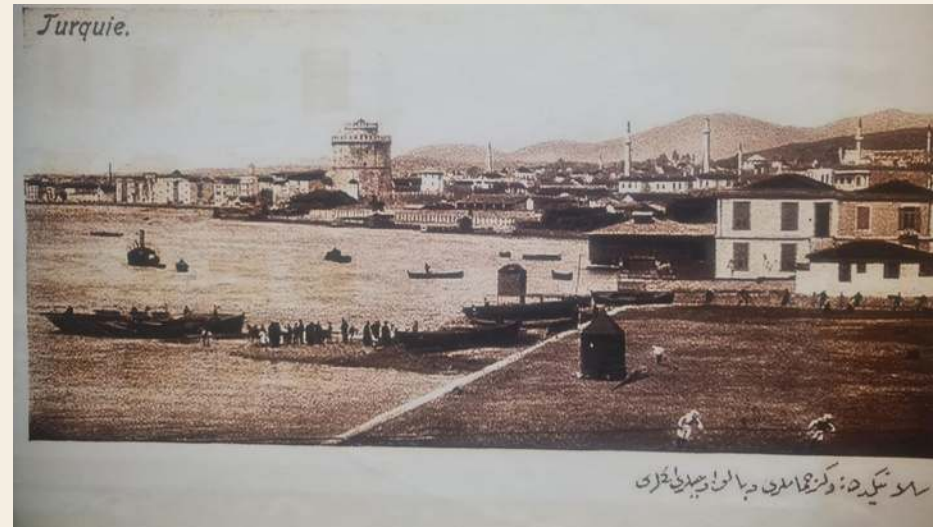

Ailenin manevi tapusu
Kuran-ı Kerim

Kayalar'dan Selanik'e

Aile önce Kayalar'dan Selanik'e gider. Selanik limanında kendileri gibi yüzlerce insanla birlikte gemiye bindirilirler.

Kalabalık, belirsizlik ve hastalık korkusu içinde Karadeniz'i geçerler. Arkalarında doğdukları yer, önlerinde hiç bilmedikleri bir gelecek vardır.

Kayalar'dan Selanik'e

Selanik gözden kaybolurken küçük Mustafa'nın babasına sorduğu soru, kitabın ruhunu taşıyan cümlelerden birine dönüşür: Selanik Kayalar artık görünmüyorsa, gerçekten yok olmuş mudur? Selahattin Bey'in verdiği cevap kuşaktan kuşağa aktarılacaktır. İnsan bir yeri gözüyle göremese de kalbiyle görmeye devam edebilir.

Yeni hayat

Aileye iki katlı, ahşap ve bahçeli bir ev verilir ancak yeni hayat kolay kurulmaz. Aile yeni çevrelerine alışmaya çalışırken göçün ardından gelen sıkıntılar ve hastalıklar aileyi ağır biçimde sınar.

Ali ve Esma, bir salgın yüzünden genç yaşta hayatlarını kaybeder. Kayalar'da doğan iki evlat, Anadolu toprağına verilir.

TOKAT'TA YENİ BİR HAYAT

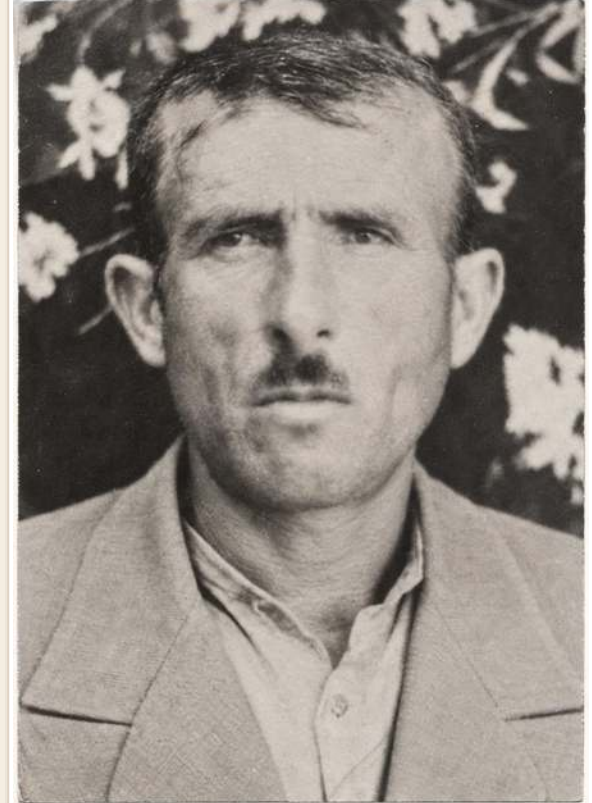
Yeni hayat

Yeni bir yerde hayatta kalmak, barınmak, çalışmak ve hastalıklarla mücadele etmek de göçün devamıdır. Selahattin Bey ile Fevziye Hanım, hem vatanlarından ayrılmanın hem iki evlatlarını kaybetmenin acısını taşırlar. Buna rağmen kalan çocukları Emine ve Mustafa için ayakta kalırlar.

Mustafa büyür, Tokat'ta bir hayat kurar.

Babasının Kayalar'dan getirdiği hatıraları ve sözleri unutmaz.

Oğlu Alaattin 30 Ağustos 1950'de dünyaya gelir. O, mübadelenin ardından Anadolu'da doğan kuşağın ilk yaşayan çocuğudur. Kayalar'ı görmeden büyür; fakat ailesinin anlattıkları sayesinde orayı hiç bilmediği sıradan bir yabancı şehir gibi de düşünmez. Kayalar onun için görülmemiş, ama hatıralarda var olan bir yerdir. Onun hayatında Tokat ile Kayalar birbirinden ayrılmaz

DÖNÜŞ

Yıllar geçer.

Mustafa Bey'in
çocukluğunda Kayalar'dan
başlayan yolculuk, oğlu
Alaattin'in hayatında
yeniden kurulacaktır. Bu
kez amaç göç etmek değil,
geri dönüp aile hafızasının
izlerini bulmaktır.

Bu dönüşün kapısını açan isimlerden biri, kitabın yazarı Abdurrahim Dede'dir.

Onun daha önce bölgeye yaptığı ziyarette karşılaştığı Niko ve Maria, hikâyenin iki unutulmaz insanı olur. Niko'nun Ptolemaida'daki küçük kafesi sıradan bir buluşma noktası değildir. Duvarlarında eski Kayalar fotoğrafları vardır. Türklerle Rumların yan yana durduğu, aynı meydanı ve aynı gündelik hayatı paylaştığı kareler, kasabanın ortak hafızasını yaşatır.

KAYALAR “Hoş geldin, komşu”

Alaattin Büyükkaya Kayalar’a geldiğinde Niko ve Maria ona “Hoş geldin, komşu” der. Bu kısa cümle, yüz yıllık uzaklığı bir anda kapatır. “Hoş geldin” bir misafire söylenir; “komşu” ise geri dönen birine. Alaattin Büyükkaya artık dedesinin anlattığı topraklarda yabancı değildir. Onu bekleyen insanlar vardır.

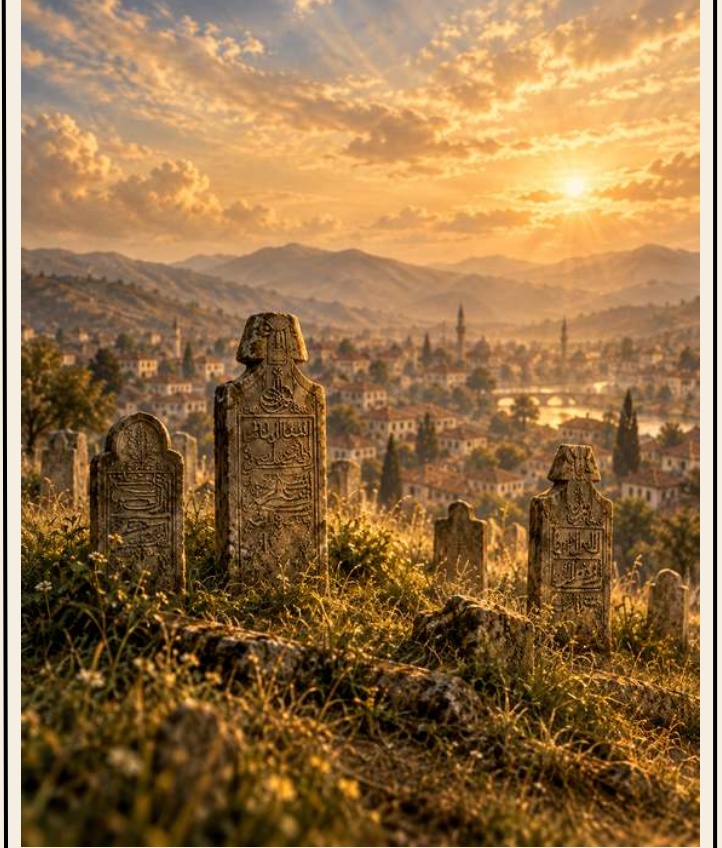
Dede evinin bulunduğu arazi

Kayalar'a dönüşün en önemli anlarından biri, ailenin eskiden yaşadığı yerin bulunmasıdır.

KÖKLERLE BULUŞMA

Dede evinin bulunduğu arazi

Eski haritaların, aile anlatılarının ve kasaba sakinlerinin yardımıyla dede evinin bulunduğu araziye ulaşılır. Ev artık eskisi gibi değildir; zaman yapıları değiştirmiş, birçok izi silmiştir. Fakat toprağın kendisi oradadır. Dut ağacının hala ayakta olduğu ve çevredeki bazı eski mezar taşlarının korunabildiği görülür.

Dede evinin bulunduğu arazi

Alaattin Büyükkaya eğilir ve ellerini toprağa dokundurur. Sonra aynı yerde iki rekat şükür namazı kılar.

Bir torun, dedesinin ayrılırken son kez dokunduğu yere yüz yıl sonra yeniden elini ve alnını koymaktadır. Selahattin Bey'in geride bıraktığı ev, tarla ve mezarlar artık yalnızca anlatılan bir hatıra değil, yeniden yaşanan bir gerçektir.

Toprağın emaneti

Yorgo adlı yaşlı bir kasaba sakini, Alaattin'e gelerek aile arazilerinin şimdi kendi adına kayıtlı olduğunu söyler.

Dedelerinden kalan bir vasiyeti de aktarır: Ailenin torunlarından biri bir gün geri gelirse bu toprağın ona verilmesi istenmiştir.

Yorgo araziyi bedelsiz vermek ister.
Alaattin Büyükkaya ise bunu kabul etmez.

Toprağın emaneti

Çünkü toprağı yıllarca koruyan, dut ağacına ve hafızaya sahip çıkan insanların emeğini görmezden gelemezdir.

Toprağın emaneti

Sonunda üç dönümlük arazi bedeliyle satın alınır. Fakat yapılan işlem yalnızca bir emlak alışverişi değildir. Tapudaki sınırlar üç dönümü gösterse de hikâyenin anlamı çok daha geniştir. Burada bir ailenin kopartılan bağı yeniden kurulmuş, iki dedenin hatırası torunların el sıkışmasıyla buluşmuştur.

Bir avuç toprak

Alaattin bu buluşma sırasında eski mezarlıkta bir taşın dibinden bir avuç toprak alır.

Toprağı beyaz bir mendile dikkatle sarar. Dışarıdan bakıldığında küçücük bir miktardır.

Bir avuç toprak

Fakat o mendilin içinde Selahattin Bey'in vedası, Fevziye Hanım'ın sessiz gözyaşları, Ali ile Esmâ'nın yarım kalan hayatı, Mustafa'nın çocukluk hatıraları ve Alaattin Büyükkaya'nın yıllarca taşıdığı özlem vardır.

Bir avuç toprak

O toprak Türkiye'ye getirilir. Bir bölümü İstanbul'da bir saksıya konur. Toprak, geldiği yerde yeniden hayata karışır; saksıda filizlenen şeyin çiçek mi, ot mu olduğu önemli değildir. Önemli olan tutunmasıdır. Çünkü Büyükkaya ailesi de Tokat'ta böyle tutunmuştur: Önce yabancılık içinde, sonra emekle, sabırla ve zamanla.

TOKAT

Kayalar'dan gelen toprağın diğer bölümü

Kayalar'dan gelen toprağın diğer bölümü için daha özel bir yolculuk vardır. Onu bekleyen yer İstanbul değil, Tokat'tır. Çünkü Kayalar'ı bir ömür anlatan Mustafa Bey ve eşi Suriye Hanım, Tokat'ta yatmaktadır.

“Baba, sana Kayalar’ın toprağını getirdim.”

Alaattin Büyükkaya bir sabah mendili yanına alarak Tokat. Erenler mezarlığındaki babasının kabrine gider. Mezarı başında uzun süre sessizce dua eder. Sonra Kayalar’dan getirdiği toprağı çıkarır ve usulca mezarın üzerine bırakır.

O anda söylenebilecek en sade ve en güçlü söz şudur: “Baba, sana Kayalar’ın toprağını getirdim.”

“Baba, sana Kayalar’ın toprağını getirdim.”

Bu cümleyle üç kuşak arasındaki yol tamamlanır. Selahattin Bey Kayalar’dan ayrılırken toprağa tohum bırakmıştır. Oğlu Mustafa, Kayalar’ı hatıralarında taşıyarak Tokat’ta yaşamıştır. Torunu Alaattin ise yüz yıl sonra Kayalar’a dönmüş ve oradan aldığı toprağı babasının mezarına getirmiştir.

“

Bu bir avuç toprağın değeri hiç bir şeyle ölçülemez. Onu değerli yapan, nereden alındığı ve nereye götürüldüğüdür.

Kayalar’dan alınan toprak Tokat’taki mezara konduğunda, mülkiyetin ötesinde bir aidiyeti anlatır.

İnsan toprağa sahip olduğunu düşünür; oysa bazen toprak insana kim olduğunu hatırlatır.

KÖKLERİNİ BULAN İNSAN

“

Hepimiz bilmeliyiz ki ortak acıyı kabul etmek, ortak bir gelecek kurmanın da başlangıcıdır.

Tarihi değiştiremeyeceğimize göre insanlığımızla verebileceğimiz en güçlü cevap budur.

Gerçek aile hafızasına dayanması

Değerli dostlarım, saygıdeğer arkadaşlarım, Köklerini Bulan İnsan, yalnızca bir olay örgüsü kurmaz; aile anlatılarını, tanıklıkları, belgeleri ve kuşaktan kuşağa taşınan hatıraları bir araya getirir. Bu yönüyle eser, kurmaca bir okuma deneyiminden öte, yaşayan bir hafızanın edebî ifadesine dönüşür.

İki kıyının acısına birlikte bakması

Kitabın en güçlü taraflarından biri, mübadelenin tek taraflı bir anlatıya indirgenmemesidir. Türkiye ve Yunanistan arasında bölünen hayatları, geride kalan evleri, mezarları ve dostlukları aynı insani düzlemde ele alır; böylece vicdani ve dengeli bir bakış sunar.

Kök, aidiyet ve hafıza bağını görünür kılması

Eserin merkezinde yalnızca göç değil, insanın kökleriyle kurduğu derin bağ vardır. Bir ev, bir aile yadigârı, bir mezar taşı ve bir avuç toprak; aidiyetin nasıl taşındığını, hafızanın nasıl korunduğunu ve kimliğin nasıl yeniden kurulduğunu güçlü biçimde hissettirir.

Köklerini Bulan İnsan Kitabının Farkları ve Önemi

Köklerini Bulan İnsan, mübadeleyi bir aile tarihinin içinden anlatırken geçmişten bugüne uzanan kök arayışını, yeniden kurulan hayatı ve iki toplumun ortak acısını aynı anlatıda birleştirir. Benzer konudaki eserlerden ayrılan başlıca özellikleri ve taşıdığı önem aşağıda sıralanmıştır.

1. Mübadeleyi tarihsel olaydan bireysel insan hikayesine dönüştürmesi

Kitap, 1923 mübadelesini yalnız antlaşmalar, nüfus hareketleri ve siyasi gelişmeler üzerinden anlatmıyor. Büyük tarihsel kırılmanın tek bir ailenin hayatında kuşaklar boyunca nasıl yaşamaya devam ettiğini gösteriyor.

2. Hikayenin mübadeleyle bitmemesi

Mübadele anlatılarının önemli bir kısmında yolculuk eski vatandan yeni vatana doğrudur. Bu kitapta ise hareket tersine dönüyor: sonraki kuşak yeniden Selanik'e ve ailenin geldiği topraklara gidiyor. Böylece anlatı bir göç hikayesi olmaktan çıkıp geri dönüş ve kökleri arama hikayesi haline geliyor.

3. İki ayrı zamanın aynı aile üzerinden birleşmesi

Bir tarafta mübadeleyi yaşayan kuşak, diğer tarafta yaklaşık bir asır sonra onların izini süren kuşak var. Kitabın önemli özelliklerinden biri, bu iki zamanı aynı aile hikayesinde birbirine bağlamasıdır.

4. Kök arayışının soy ağacı araştırmasıyla sınırlı kalmaması

Aranan yalnızca atalarımız kimdi sorusunun cevabı değil. Evler, köyler, araziler, insanlar, hatıralar ve geride bırakılan toplumsal çevre de aranıyor. Bu nedenle çalışma klasik bir aile şeceresinden daha geniş bir nitelik taşıyor.

5. Nikoların bulunmasıyla karşı tarafın da hikayeye girmesi

Kitabın en dikkat çekici özelliklerinden biri budur. Eski topraklara döndüğünde orada yaşayan insanlar yalnızca dekor olarak kalmıyor. Böylece anlatı bizim kaybettiğimiz vatan çerçevesine sıkışmayıp aynı coğrafyada birbirinin ardından yaşamış insanların hikayesine dönüşüyor.

6. Mübadeleyi tek taraflı bir mağduriyet anlatısı olarak kurmaması

Kitabın temelindeki ortak acı yaklaşımı önemlidir. Türk ve Rum toplumlarının yaşadıkları birbirleriyle yarıştırmadan, zorunlu göçün insan üzerindeki ortak sonuçları öne çıkarılıyor. Bu, eserin tarihsel hafıza bakımından değerini artırıyor.

7. Tokat'ı yalnızca varış noktası değil, yeniden kök salınan yer olarak ele alması

Eski vatanın kaybedilmesinin ardından hikaye sürekli geçmişe dönük bir özlem içinde kalmıyor. Tokat'ta kurulan yeni hayat, ailenin gelişmesi ve sonraki kuşakların başarıları da anlatının asli bir parçası oluyor. Böylece kaybedilen kökler ile yeniden oluşturulan kökler yan yana geliyor.

8. Birkaç kuşaklık toplumsal yükselişi göstermesi

Büyükkaya ailesinin mübadil olarak başlayan Türkiye hikayesinin sonraki kuşaklarda eğitim, meslek ve toplumsal hayatta ulaştığı noktaya kadar izlenmesi, kitabı aynı zamanda Cumhuriyet dönemindeki toplumsal hareketliliğin küçük ölçekte okunabileceği bir aile tarihi haline getiriyor.

9. Arazi satın alınmasının güçlü bir sembolik anlam taşıması

Ataların terk etmek zorunda kaldığı yerde, yıllar sonra torunun kendi iradesiyle toprak satın alması hikayenin en özgün unsurlarından biridir. Burada mülkiyet ekonomik olmaktan çıkıp geçmişle yeniden bağ kurmanın sembolüne dönüşüyor.

10. Toprağın Türkiye'ye getirilmesiyle soyut hafızanın fiziksel hale gelmesi

Eski memleketten getirilen toprak, hatırayı elle tutulabilir bir nesneye dönüştürüyor. Okuyucu açısından kök kavramı böylece yalnız mecazi değil, gerçek anlamıyla da toprağa bağlanıyor.

11. Mezara toprak konulmasıyla anlatının güçlü biçimde kapanması

Hikayenin başlangıcında insan topraktan koparılıyor; sonunda aynı topraktan bir parça insana geri getiriliyor. Bu yapı kitabın başı ile sonu arasında doğal bir edebi daire oluşturuyor: ayrılık, yeni hayat, arayış, dönüş ve toprağa kavuşma.

12. Bir biyografi, aile tarihi, mübadele anlatısı ve seyahat araştırma hikayesini bir araya getirmesi

Kitabı tek bir türe yerleştirmek kolay değil. İçinde hatırat, biyografi, tarih, aile araştırması ve kişisel yolculuk unsurları birlikte bulunuyor. Bu melez yapı eseri yalnız mübadele tarihiyle ilgilenenlere değil, aile geçmişi ve kimlik meseleleriyle ilgilenen okuyucuya da açıyor.

13. Büyük tarihi küçük tarih üzerinden görünür hale getirmesi

Devletlerin aldığı kararların gerçek anlamı, milyonlarca insanın sayısını vermekten çok, belirli bir ailenin başına ne geldiği anlatıldığında anlaşılır hale geliyor. Kitabın tarihsel değeri burada ortaya çıkıyor: makro tarih ile mikro tarihi birbirine bağlıyor.

14. Kök kavramını yalnız doğum yeriyle tanımlamaması

Kitabın ulaştığı önemli düşüncelerden biri, insanın kökünün tek bir coğrafyadan ibaret olmadığıdır. Selanik geçmişin kökü, Tokat ise yeniden kurulan hayatın kökü haline geliyor. Dolayısıyla kitap insan nerelidir sorusunu basit bir doğum yeri sorusunun ötesine taşıyor.

15. Gerçek olayların doğal olarak güçlü bir dramatik yapı oluşturmaları

Ailenin göçü, yeni hayata başlaması, kuşakların değişmesi, eski topraklara dönüş, Nikoların bulunması, arazi alınması ve toprağın mezara götürülmesi; kurmaca olmayan bir eserde oldukça kuvvetli bir anlatı yayı meydana getiriyor.

16. En belirgin özgünlüğü: dönüşü tamamlayan bir mübadele hikayesi olması

Kitabın benzerlerinden ayrıldığı noktayı tek cümlede ifade etmek gerekirse şudur: Bu, yalnızca atalarının nereden geldiğini bulan bir insanın değil, yarım kalmış bir göç hikayesinin yaklaşık bir asır sonra öteki ucuna giderek onunla yeniden bağ kuran bir insanın hikayesidir.

Sonuç

Bu nedenle kitabın önemi yalnızca Büyükkaya ailesinin geçmişini kayda geçirmesinde değildir. Eser, mübadele gibi büyük bir tarihsel kırılmanın insan hafızasında üç dört kuşak sonra bile nasıl yaşayabildiğini somut bir aile hikayesi üzerinden göstermektedir.

TEŞEKKÜRLER

Bu kitabın ortaya çıkışı yarım asrı aşan bir dostluğun sessizce ördüğü uzun bir yolculuğun ürünüdür.

Elli yılı aşkın bir süre boyunca dostluğunu ve kardeşliğini hayatımın en kıymetli hazinelerinden biri olarak gördüğüm Abdurrahim Dede Bey 2026 yılının Mayıs ayında beni telefonla aradı.

“Bugün sana bir sürprizim var.” dedi.

TEŞEKKÜRLER

Merakla ne olduğunu sorduğumda, uzun süredir üzerinde sessizce çalıştığını hiç kimseyle paylaşmadığı Köklerini Bulan İnsan – Bir Mübadele Öyküsü adlı kitabının PDF dosyasını bana gönderdi.

Doğrusu büyük bir şaşkınlık yaşadım.

Böylesine kapsamlı bir çalışmayı, tamamlanıncaya kadar bir sır gibi saklamıştı.

Abdurrahim Bey'e bu eserin ortaya çıkması için göstermiş olduğu gayret ve sahip olduğu edebi yeteneği için bir kez daha takdir ve teşekkürlerimi sunarım.

Köklerini Bulan İnsan

Bir Mübadele Öyküsü

*Üç nesil sonra tamamlanan bir
hikâye*

ABDURRAHİM DEDE